

בית וועד

לזכרו של הגאון רבי **דוד ברונר** זצ"ל
מנהל רוחני בישיבת נתיבות חכמה

גיליון מס' 13

הגאון רבי אביעד קורצטג שליט"א הישיבה הגדולה בראשות הגר"ח מן ההר שליט"א אהבת תורה ומלחמת הגוף והנשמה

אהבת התורה - תנאי ללימודה

הנה עיקר הדיבור בינינו, בני הישיבה, בני תורה, הוא 'עסק התורה'. מיום עומדו של האדם על דעתו, נתחננו שכל מגמתו ושאיפתו עלי אדמות, אל הפסגה הגבוהה של האדם בהיותו שקוע ומונח בלימוד בכל ליבו ונפשו ו'בהם נהגה יומם ולילה'. אך דא עקא כי כולו מלווה בקשיים, דרכו מלווה בצער ובטירחה כלשון המדרש תנחומא (פרשת נח) 'תורה שבעל פה היא קשה ללמוד ויש בה צער גדול וכו' ויש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשואל קנאתה'. וכאן הבן שואל, איך אני הקטן, שלימוד התורה עומד מולי כהר גבוה, ואפילו גבוה מעל גבוה, רחוק ממני מרחק רב שקשה לראותו, איך אטפס ואגיע, ולא רק לפסגת ההר, אלא אפילו לנגוע בקצהו.

זאת ועוד דהמדרש עצמו ממשיך ואומר, 'ואין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך', הנה הניחו וייסדו כאן חכמינו ז"ל כי הדרך להשיג ולהגיע אל התכלית היא ע"י אהבה. והפליאה רבה אחר שחזו"ל הקדושים מעידים שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל ליבו ובכל נפשו, נמצא שהאהבה היא תנאי בהשגת התורה, והאיך אפשר לצוות ולהיית על האהבה? האהבה היא דבר רגשי ותלוי בנפש האדם, ומי שנוול עם 'אהבת תורה' אפשר לצוותו על כך, אבל מי שאין האהבה מולדת אצלו מעצם טבעו, כיצד יתכן שייגיע לקיום ויישום מה שנאמר 'והגית בו יומם

ולילה'. יכול אדם לבוא ולטעון שהוא מכיר ויודע בבירור ומוחלט אצלו שהאדם השלם הוא האדם שזכה להיות עסקו בתורה, וזאת תכלית כל הבריאה, ולכך שאיפתו עזה להגיע להיות עוסק בתורה יומם ולילה. מיהו אין לו את הכלים לכך, היות ואהבת התורה אינה נטועה בליבו ואינו בוערת בעצמותיו ברמה גבוהה במיוחד... אדרבה, אותם חשקים ורצונות, והקשיים הנוכחים במדרש מצויים בקרבו במידה עודפת על אהבת התורה שבקרבו. היאך שייך כלפיו החיוב והאפשרות להגיע לכל הנ"ל, אתמהה!

מפני מה לא עסקת בתורה?

זוכרני שבילדותי הזכירו לי את הכתוב ברמב"ם (פ"א מהל' תלמוד תורה ה"ח) ז"ל "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה".

ובגמ' (יומא לה:): מבואר יותר - "ת"ר עני ועשיר ורשע באים לדין, לעני אומרים מפני מה שלא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום היית יותר עני מהלל, וכו' אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מר' אלעזר בן חרסום וכו' אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף, אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו

בדברים, וכו', נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים". האדם בא לדין, והתביעה עליו מדוע לא עסקת בתורה. ומידת הדין עומדת כנגדו ותובעת - הבט על הלל הזקן, על ר' אלעזר בן חרסום, על יוסף הצדיק, וכי לא היו להם קשיים גדולים משלך? והרי תנאים אלו התמודדו עם בעיות ומכשולות רבים, ואעפ"כ התגברו והתעסקו בתורה בכל כוחם, אז איפה אתה? מדוע ברכת ולא עסקת בתורה?

והוא פלא, האם גדולי העולם, אבותינו שאפס קצותם לא נראה, יכולים לחייב את הקטן שכמוני, האם ראשונים כמלאכים מחייבים 'אנשים', ואם אנשים הם, האם מחייבים אותנו שאנו כחמורים, ואפילו לא כחמורו של פנחס בן יאיר. ובדור עני ויתום, דור אחרון, אפילו לא כחמורו של פנחס בן יאיר, אלא כיתושים קטנים, האם גם אנו נתבעים להגיע ולהיות בקומת גדלותם של הלל הזקן, ר' אלעזר בן חרסום, ויוסף הצדיק, הזאת מידת דין, הזהו צדק במשפט?

מפליא לעשות - גוף ונשמה

ולבאר את חובתנו, את עבודתנו, את כוחנו ואת הכלים שיש לנו, נראה להקדים (וחלק מיסוד הדברים הלא המה בדרך תבונות להרמח"ל), כי הרי יצירת האדם פלאית, דלפי כללי הטבע, אי אפשר להם לשני שכנים מנוגדים לחיות בכית אחד, וכ"ש להתחבר להיות אחד. והנה האדם מורכב משנים, גוף הבא מן התחתונים, ונשמה הבאה מגוני מרומים, והקב"ה יצר יצירה

פלאית והרכיבם יחד. כך כתב בדרכי משה (או"ח סי' 1) ופרש את סיומה של ברכת אשר יצר - "ומפליא לעשות", וז"ל 'ונראה לי שמפליא לעשות קאי על הנשמה שנתן באדם וזו היא פליאה גדולה שיתקיים דבר רוחני והוא מן העליונים בדבר גשמי בגוף האדם שהוא מן התחתונים ואי אפשר לנשמה לעשות פעולתו להשכיל במושכלות בעוד שאדם חולה בר מינן באחד מאיבריו כי כאב גופו מטרידו מלעשות פעולתו ועל כן אמר רופא חולי כל בשר ועל ידי זה מפליא לעשות שהנשמה נקשרת בגוף'.

והפלא כי שני אלו הקב"ה חיברם בגוף אחד, ולא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, דאת אשר הגוף חושק, הנשמה מואסת, הגוף חושק למלאות את תאוות הגוף, את היצרים שהגוף תובע, ואילו הנשמה חושקת למלאות את הכוח הרוחני. ומזון שניהם אינו אותו מזון, וסיפוק שניהם אינו אותו סיפוק, וכל ימיו של האדם הוא מוטל בתוך המלחמה החזקה - מלחמת כוחות - האם הגוף הוא המוביל או הנשמה מובילה. ובפשטות נראה כי האדם רק בוחר האם להזין ולתת סיפוקים להגוף, ובשעה זו הנשמה רדומה ולא מקבלת את שזקוק לה, או האם להזין ולתת סיפוקים להנשמה, ובשעה זו הגוף רדום ולא מקבל את שזקוק לו.

אבל בעומק הדברים נראה שזה אינו, דכיון שהגוף והנשמה אינם רק שכנים שגרים במקום אחד, אלא הם שותפים מלאים. אי אפשר להגוף להתקיים בלא להפעיל את הנשמה, גוף בלא נשמה הוא גוף מת, ואי אפשר לה לנשמה בלא להפעיל את הגוף כי כל תיפקודה הוא ע"י הגוף הנושא אותה. ובע"כ בזמן שהגוף ניוון, הוא משתמש בנשמה עצמה לצורך צורכי הגוף, דמשתמש בכוח הרוח שיש לו לצורך הגוף, ונמצא שהנשמה משמשת את הגוף. וכן להיפך, בזמן שהנשמה ניוונית את מזונה ואת צרכה, הגוף משמש את הנשמה, והנשמה מפעילה את הגוף לצורך הנשמה. ונמצא דכל ימיו של האדם, מאה ועשרים שנה, גם הגוף בפעולה וגם הנשמה בפעולה זה לצד זה, או שהם משמשים את הנשמה, או שהם משמשים את הגוף. ולא זו בלבד אלא אף כאשר אדם ישן, ולכאורה גופו ונשמתו בשינה ותרדמה, עדיין אחד מהם מוביל אותו, אם השינה לצורך הגוף והעצלות היא שהביאה אותו לישון, הרי הנשמה שביסודה תובעת מזון אחר, משמשת את הגוף לצורכי הגוף, ואם הולך האדם לישון מתוך כוונה

ורצון לאזור כוח לעבודת הבורא, לקום לתפילה בזמנה וכו', נמצא דהנשמה אילצה את הגוף לישון לצורך מטרותיה, ואזי הגוף משמש את הנשמה, והפוך בה והפוך בה דכולא בה.

וכיון שכן הם פני הדברים, הרי שבכל פעולה ופעולה, אם הגוף משתמש עם הנשמה לצרכיו, הרי לא רק שלא קיבלה הנשמה את המגיע לה, אלא שימשה לדברים שאינם מתאימים לה, והיא מתקלקלת והולכת. מאידך בזמן שהאדם מצליח להעמיד את הגוף לצורך הנשמה, הגוף עצמו מתקדש והופך להיות גבוה יותר, חומר העפריות הגס שיש בו מזדקק ונעשה עדין יותר, ובכך הגוף מתקדם להיות גבוה יותר.

השפעת הגוף והנשמה זע"ז

יסוד זה שפעמים שהנשמה נעשית גשמית, ופעמים הגוף נעשי רוחני, מצינו בשני מקומות. (א) בגמ' (גיטין נו:): "אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוי, בעי לאגיורי אזל אסקיה לבלעם בניגידא אמר ליה מאן חשיב בההיא עלמא א"ל ישראל מהו לאיבוקי בהו א"ל לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים, א"ל דיניה דההוא גברא במאי, א"ל בשכבת זרע רותחת", וכו'. ולכאן הרי מדובר על הנשמה של בלעם שהיא פרודה מהגוף ונמצאת בעולם בו היא רואה את האמת, וכמו שהעיד בעצמו כי ישראל הם החשובים, ובכל אופן נשחתה עד שהפכה להיות מגושמת, דיבורה דיבור בלשון לא נקי ובלשון מגונה, כי מציאות הנפש שלו התקלקלה להיות גשמית. וכך ידועים סיפורים על דיבוקים, שאף שהנשמה התגלגלה בעולם, וחיפשה תיקון לעצמה, אירע ונשמע ממנה דיבורי נבלה מחמת הגשמיות שנטבעה בה.

(ב) לאידך גיסא פעמים שהגוף הופך להיות רוחני, דאי' בגמ' בפסחים (סח:): "רב יוסף ביזמא דעצרתא אמר: עבדי לי עגלא תלתא. אמר: אי לא האי יזמא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא". ויש להתעורר על הגמ', וכי רק רב יוסף שם אל לבו, את האשרינו מה טוב חלקינו, את השלא שם חלקנו כעמי הארצות, את היופי שיש בתלמידי חכמים, עד שנזעקה מליבו, 'אי לא יזמא דעצרתא הרבה יוסף איכא בשוקא', הלא כל בן תורה וכל תלמיד חכם, יש לו לצעוק ולומר כן, וצ"ב.

וראיתי מספר קהלת יצחק בשם הגאון בצלאל כהן מו"ץ דוילנא, דידוע דרב יוסף שכח תלמודו, חלה ל"ע

במחלת האלצהיימר או בדומה לה, אך כשהתבונן על יומא דעצרתא, וראה, דגם שברי לוחות, יש חשיבות, התנחם מיגונו וצערו הנורא, והדבר גרם לו לשמחה והיה לו למשיב נפש, משום דגם זקן או חולה שישכח תלמודו, דומה לשברי לוחות. כדאיתא בגמ' (ברכות ח:): הוזהרו בזקן שישכח תלמודו, מחמת אונסו, שהרי שברי לוחות מונחין בארון, ודאי כל תלמיד חכם, וכל שהוא בן תורה ולומד תורה ויודע תלמודו, פשוט שחלוק מכל גויי הארצות, הוא מרומם הוא יודע את התורה, החכמה האלוקית, אבל רב יוסף לכאורה היה שוה לכל העמי ארצות, בהיסטוריה המוקדמת היה מרומם, אבל עתה הרי הוא כאחד האדם, ולזה חידש ר' יוסף דאף לאחר מצבו, הרי הוא כשברי לוחות, כי אין זה היסטוריה בכדי, אין החכמה האלוקית, חכמה בלבד עבור ידיעת התורה, אלא החכמה האלו' היא בנין האדם. ונמצא שרב יוסף הוא יוסף אחר, הגוף של יוסף בשוקא, אינו כהגוף של רב יוסף, למרות ששניהם שוים בידיעת התורה והחכמה, אבל זה יוסף, וזה 'רב' יוסף, הוא חפצא של תורה. הגוף ששימש את הנשמה, הפך להיות כמותה, הנשמה היא המובילה והשולטת על הגוף, ובכל פעולה ופעולה שהגוף שימש את הנשמה, הגוף מבטל את יצריו, ונעשה כחלק אחד עם הנשמה.

יש בחורים שיושבים ומסתפקים בבוקרו של יום האם לקום מוקדם, לתפילת הישיבה, האם לקום בזמן קר"ש, או שמא להמשיך אחר תאוות ורצון השינה. הלא עומדת לפני הבחור 'מלחמה', מלחמה שיש בה נצחון, אין זה מלחמה רק שתכריע האם יספיק את תפילת הישיבה, והאם יקיים מצות קר"ש דאורייתא. אלא משהו עמוק ופנימי הרבה יותר. זאת 'מלחמה' שתכריע האם הגוף לקח את הנשמה ונשתמש בה לצרכיו, או הנשמה לקחה את הגוף ונשתמשה בו לצרכי הנשמה. יש כאן דילמה והכרעה בין ביטול הנשמה לבין כניעת הגוף, מי משמש את מי - הגוף משמש את הנשמה כצורתו הנכונה של האדם או להיפך.

האהבה תולדת התינה

דוד המלך אומר 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי' (תהילים קיט), ובהקדמת ר' ראובן על הברכת שמואל (חל' ב) מסיים ואומר כי פשוטו של מקרא, כי מה אהבתי תורתך, כביכול דוד המלך בא לומר כמה אהבת התורה אצלו, עד כדי שכל היום היא שיחתי,

כי כך דרכו של האוהב דבר, מתרפק עליו ואינו עוזבו במהרה, והדברים פשוטים. אולם אני עם כל קשיי, עומד ומשתוקק אימתי יבוא מקרא זה לידי, ואהיה ראוי לו, ואני מתפלל מבקש, אני רוצה, אבל אני לא שייך לזה, אין לי הטבע של אהבת התורה, מה אעשה איך אמצא אף אני הקטן את חלקי את ה'כל היום היא שיחתי', וכן"ל.

ועפ"י ההקדמה הנ"ל יש לתת עצה, לתת דרך להגיע לחשקת התורה ואהבתה. הרב דסלר במכתב מאליהו ח"א האריך טובא לחדש שאין לחשוב כהמושכל הפשוט. המושכל הפשוט הוא שהאוהב נותן מחמת אהבתו, והאריך בחידושו לומר להיפך, כי הנותן נעשה אוהב, האהבה היא פרי הנתינה, ולאחר העיון הוא פשוט.

ונראה כי הדברים אמורים אף כלפי אהבת התורה. כאמור האדם מורכב משנים, והנשמה בשורשה ודאי מתאוה למזון הרוחני, שהוא מזון התורה. העובר במעי אימו שכולו רוחני, מזונו להיות יושב ועוסק בתורה, ורק שמגיע לחיבור של המפליא לעשות, שנעשה חלק מהגוף, יש לו יצרים, הגוף מושך לכיוון של הצרכים שלו, והנשמה הכלואה באדם, ויש לה מסך לאהבת התורה, כי המסך הוא מסך הגשם, וככל שאדם ילמוד תורה אפילו שלא לשמה, כי הם חיינו, הרי בכל לימוד ולימוד, הוא נתן מעצמו בשביל התורה, הוא לקח את החשקים והרצונות שלו, ונתן להנשמה את חלק הגשם, בשביל לקיים את המזון הרוחני, וזה עצמו 'נתינת עצמו לתורה', הוא הקרבת גופו, וכל שהאדם נותן ומקריב משלו עבור האחר, הוא מוליד אהבה.

וזהו שאמר המדרש כי התורה שבעל פה היא קשה ללמוד ויש בה צער גדול וכו' ויש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, ואין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, התורה היא קשה ללמוד, יש בה צער גדול, וכל זה מהות התורה, כי התורה למעלה מכל מושג ומכל משיג, והאדם השפל למטה בא עם גופו הגס ללמודה, ומי שרוצה ללמודה בתענוגות אין יכול לה. כי הנשמה שהיא גבוהה, נעשית נמוכה וקטנה, כי משמשת את הגוף, והגוף הרבה דרכים לו, הגוף לא מוכן להתאמץ, לא מוכן להתייגע, כל אלו הם היפך רצון הגוף. ורק מי שאוהב את התורה בכל ליבו ובכל נפשו לומדה 'בכל ליבו ובכל נפשו' - היינו נתינת ליבו ונתינת

נפשו לתורה, הוא מוסר את עצמו לתורה, ובמסירת עצמו ונפשו לתורה נעשה הגוף רוחני, ואין אהבת תורה נוצרת רק משום שהגוף נעשה רוחני, אלא עצם נתינת עצמו ומסירת גופו לתורה, שהוא נגד טבעי הגוף הוא הוא המיילד 'אהבה' לתורה, כי אהבה הוא פרי הנתינה. בעמלו ובמסירותו הוא מיילד קשר וחשק, עד שנעשה 'אוהב' כמו שאמרו חז"ל "אם יתן איש כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בזה יבוא לו". אדם לפעמים מתפאר כמה כסף נתן להחזקת תורה, כמה תורם, אבל אדם האוהב את התורה, נותן את כל אשר לו, את נפשו, את עצמו. זאת ההקרבה לתורה, הקרבה היינו שיש לו קושי, והוא מקריבו עבור התורה, מי שיש לו קושי גדול, הוא לא מסוגל ללמוד, והוא מקריב את עצמו לזה, מוסר את כל החשקים והרצונות, זהו רצון שמגיע מהגוף, וכשלוקח את כל גופו ומוסרו להתורה, מייצר בתוכו אהבה, דאין לך נתינה גדולה מלתת את עצמו וגופו.

נתינת עצמו לתורה

ובחלק 'הקרבת האדם' שהוא חלק נתינת עצמו, והולדת אהבת התורה, יש שני בחינות, האחד בויתור על צרכים הגשמיים. (ובודאי צריך לשים לב ללכת בדרך המתאימה לפי טבעו, ולא לילך מתחילה גבוהה גבוהה) ולמשל אם בעודו עוסק בסוגיא מרגיש רעב ורוצה ללכת לאכול בחדר או אולי ליסוע כמה תחנות לקנות אוכל... אם מוותר וממשיך ללמוד כי רוצה ללמוד את התורה, זאת הקרבה להתורה, הוא הקריב את הגוף לתורה"ק, ותרתי איתנייהו ביה, האחד הגוף משמש את הנשמה, ונעשה הגוף מרומם יותר, ודבר נוסף שע"י מעשה זה מוליד בעצמו אהבה לתורה, הוא נעשה 'אוהב' את התורה, ועי"כ יקל עליו בהמשך לשבת וללמוד עוד דף גמרא ועוד..

אופן נוסף הוא כאשר אדם יושב ולומד ועוסק בעיון הסוגיא, וכל מחמדו ורצונו ללמוד, אבל הגיע לסוגיא קשה או לתוס' מסובך, הרשב"א לא מסתדר עם חשבון הסוגיא וכו', טבע הגוף לשאוף לעצלות, לומר בא נמשיך ללמוד הלאה ולא נתעכב להבין בדיוק... אם האדם משעבד את הגוף לחלק הנשמה, מתגבר וחוזר שוב בניגון של 'נאך א' מאל' אל ראשית הסוגיא וצולל למעמקה, הקריב מעצמו לתורה. הוא התגבר על דקות חלק הגוף, זיכך אותו, ואף יצר עוד אהבה. זהו מה שאמר התנחומא - אין לומד אותה אלא

מי שאוהב את התורה בכל ליבו ובכל נפשו.

מה אהבתי תורתך

ובזה יש לבאר סוגיית הגמ' ביומא, שאדם בא לדין שואלים אותו מדוע לא עסקת בתורה, ויש להאדם תירוצים ותירוצי תירוצים, כיצד אני אמור לעסוק בתורה והרי אינני בנוי לכך, ואפילו אם כן, הרי יש לי כל כך הרבה ניסיונות ויצרים, ניסיון העוני, ניסיון העושר, טרדות יצר הרע, ואלו טענות חזקות! אומרים לו - הבט על הלל, הוא נתנסה בניסיון עוני גדול משלך, הבט על ר' אלעזר בן חרסום שנתנסה בניסיון עושר גדול משלך, והבט על ניסונו של יוסף העצום פי כמה משלך. הבט וראה כיצד עמדו אלו בניסיונותיהם.

ונראה כי הלל, לא היה 'הלל' ולפיכך עמד בניסיון, וכן ר' אלעזר בן חרסום לא היה 'רבי אלעזר' ולפיכך עמד בניסיון, וכן יוסף הצדיק, אלא כיון שעמדו בניסיון, כיון שהקריבו את עצמם, לפיכך יצאו הלל, ר' אלעזר בן חרסום ויוסף הצדיק. אלו המעשים שגידלו אותם ויצרו בתוכם את היכולת להיות גדולי עולם. לזה ייקרא תולדת הנתינה, ובוה מידת הדין תובעת, כי הגוף שתובע את שלו, בין בקטנים בין בגדולים, ומידת הדין תובעת, כי כשם שהגבירו הם את רצון נשמתם על גופם כך היה לך להגביר את רצון הנשמה על רצון הגוף ואזי גם הגוף היה נעשה מזוכך, והיית לאיש הפועל ועושה ומצליח לעסוק בתורה. גם כשעומדים לפני האדם ניסיונות העושר והעוני, וגם כאשר היצר מטריד, אם מתרגל להגביר את כח הנשמה שהיא תוביל אותו ותשתמש עם הגוף, הגוף מתעדר והקשיים יורדים מאליהם. עם כוח הנשמה שטבוע כך תקלף ותתן מעצמך, מכוחות הגוף וכך תיצור אצלך את האהבה, שתאפשר לך לעסוק בתורה כראוי.

או אז, השירה הגדולה, שאליה מייחל ומתפלל כל בן ישיבה וכן תורה - 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי', יש לקוראה בהלוך ושוב - מה אהבתי תורתך, איך ומדוע אהבתי תורתך, מתוך שכל היום היא שיחתי. אחר שנתתי את עצמי לתורה, יצרתי בתוכי את האפשרות ואת המציאות ש'כל היום היא שיחתי'. אהבתי לתורתך - נולדה מכוח המסירה של עצמי לתורה וכל היום היא שיחתי. ואחר שאהבת התורה נמצאת בכל ליבי ממילא כל היום היא שיחתי.

ליעוץ וליווי **774 עלות** פנו אלינו: **077-226-0000**

רחוב תורה מציון 3 ירושלים **ha@0772260000.co.il**

ייעוץ והדרכה בתקופת השיחויים

מענה רוחני ורגשי לבני הישיבות

השמה במסגרות בישיבות

מענה אישי ומקצועי להורים

סדנאות הדרכה להורים

הנשמת צוותי חינוך